

Редакційна колегія:

Токовенко Олександр Сергійович, д.філос.н., проф., декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Сергєєв Вячеслав Сергійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Касьянов Георгій Володимирович, д.і.н., проф., зав. відділу новітньої історії та політики Інституту історії України НАН України

Пометун Олена Іванівна, д. пед. н., проф. член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Хамітов Назіп Віленович, д.філос.н., проф., провідний науковий співробітник відділу філософської антропології Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України

Крилова Світлана Анатоліївна, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Кривошеїн Віталій Володимирович, д.політ.н., проф., завідувач кафедри соціології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Третяк Олексій Анатолійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри політології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Вершина Вікторія Анатоліївна, к.філос.н., доц., доцент кафедри філософії, заступник декана факультету суспільних наук і міжнародних відносин з наукової роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Перфільєва Анастасія Олександрівна, к.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Грачевська, Таміла Олександрівна, к.і.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Двуреченська Олександра Сергіївна, к.і.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

У 45 Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 29-30 квітня 2016 р., м.Дніпропетровськ. Частина I. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – 358 с.

У збірник вміщено матеріали всеукраїнської наукової конференції «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах», що присвячені осмисленню проблем сучасної України в соціальному, політичному, історичному, філософському, культурологічному, філологічному, правовому, економічному, педагогічному та інших дискурсах, визначенню дієвих заходів та оптимальних шляхів подолання негативних та кризових явищ у різноманітних сферах української дійсності. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

© Колектив авторів, 2016

© ДНУ ім. Олеся Гончара, 2016

Успішна реалізація особистісно-орієнтованої технології дозволить сформувати та удосконалити новий стиль керівництва викладача пізнавальною діяльністю курсантів, діалогічний стиль комунікативного та інтелектуального спілкування, який буде спрямовано на розвиток аналітичного, критичного і разом з цим творчого мислення курсанта.

Список використаних джерел

1. *Личностно-ориентированное обучение: теории и технологии [Текст] : учеб. пособие / под ред. Н. Н. Никитиной. – Ульяновск : ИПК ПРО, 1998. - 180 с.* 2. *Психологічні аспекти гуманізації освіти [Текст] : кн. для вчителя / за ред. Г. О. Балла. - Київ-Рівне : [б. в.], 1996. – 167 с.* 3. *Сисоева, С. О. Педагогічна творчість [Текст] : монографія / С. О. Сисоева. - Х. ; К. : Каравела, 1998. - 150 с.* 4. *Чернилевский, Д. В. Дидактические технологии в высшей школе [Текст] : учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. - М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.*

Л. Л. Бутенко

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ТА НАВИЧОК ПРОБЛЕМАТИЗАЦІЇ ЯК КОМПОНЕНТ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців, змістовного та технологічного забезпечення в освітньому просторі університету форм та методів роботи із майбутнім, роботи із невідомим у ситуаціях потенційної складності, мінливості та невизначеності особливого значення набувають технології проблематизації, які сприяють формуванню в студентів умінь та навичок сприймати, оцінювати та розуміти навколишню дійсність, не втрачаючи при цьому незалежність своїх думок, розвитку проблемного бачення як важливої характеристики сучасного фахівця.

Згідно Національної рамки кваліфікації інтегральна компетентність для таких кваліфікаційних рівнів, як бакалавр, магістр та доктор філософії передбачає уміння та навички визначати та розв'язувати ті чи інші проблеми професійного та соціального життя. Так, відзначено про «здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання» (рівень бакалавру), «здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності» (рівень магістра), «здатність визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій» (рівень доктора філософії) [2]. Упровадження теоретико-методичних засад компетентнісного підходу безпосередньо пов'язано із формуванням навичок проблематизації, пошуку та вирішення проблем, оскільки компетентнісний підхід розуміється як організація освітнього простору, спрямованого реалізацію принципів, цілей, змісту освіти, що забезпечують формування випускника, здатного вирішувати проблеми різного рівня складності, адаптуватися у складних соціальних та професійних обставинах.

Проблема (від грец. *problema* – перешкода, утруднення, завдання) – питання, що об'єктивно виникає в ході пізнання, або комплекс питань, вирішення яких представляє істотний практичний або теоретичний інтерес.

Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми як феномену пізнання представлено у працях таких філософів, як І.Ардашкін, В.Берков, В.Никифоров, В.Притков, А.Цофнас, Г.Щедровицький, Т.Якубовська та ін. Проблематизація як елемент культури мислення, методологічного мислення розглядалася В.Юловим.

Для сучасного рівня професійної підготовки майбутніх фахівців дуже важливою постає ідея М. Фуко про те, що справжній фахівець має за допомогою аналізу, котрий він проводить у своїх галузях, заново запитувати очевидності і постулати, стрясати звички і способи дії та думки, розсіювати те, що прийняте як відоме, за-

ново переоцінювати правила і встановлення [3, с. 312]. Таким чином, актуальність проблематизації реальності конкретної предметної галузі полягає у можливості переосмислення та переоцінки явищ та процесів дійсності.

І. Ардашкін у межах сучасної епістемології визначає проблематизацію як «спосіб співвідношення знання та незнання на рівні уявлень, що передують процесу пізнання» [1, с. 149]. Проблема пов'язана із подоланням неоднозначності конкретної ситуації, а проблематизація – із виявленням багатовекторності, неоднозначності у тій чи іншій сфері життєдіяльності. Підґрунтям процесу проблематизації є визначення, фіксація базових викликів (перешкод, точок розриву, бар'єрів), подолання яких сприятиме розвитку особистості та професійної діяльності людини в цілому.

Проблематизація в контексті методологічної підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності може розглядатися як спосіб: виявлення та фіксації неоднозначності, багатовимірності професійної реальності; співвіднесення знання та незнання щодо предмету діяльності; збагачення новим смислами власного досвіду функціонування у певній реальності.

Варто відзначити, що у сучасній психолого-педагогічній літературі проблематизація використовується переважно у контексті формування дослідницької культури учнівської та студентської молоді. Однак, на нашу думку, таке звуження функцій проблематизації (пізнавальна, евристична, конструктивна, регулятивна, рефлексивна) є неправомірним. Саме проблематизація створює передумови для власне навчального та наукового пізнання, для перетворення, зміни, трансформації професійної дійсності, оскільки, як стверджує В. Юлов, «як тільки зовнішнє середовище завдає чинник, що паралізує нашу діяльність, і він оцінюється в якості «утруднення», правомірно говорити про конституювання практичної проблеми» [4, с. 88].

Процес оволодіння професійно-педагогічним знанням має починатися з проблематизації педагогічної реальності, актуалізації необхідності теоретичного педагогічного знання для вирішення сукупності педагогічних проблем. Необхідність проблемного бачення педагогічної реальності зумовлена насамперед специфікою сучасної соціальної реальності, для якої характерні складність, динамізм та потенційна мінливість, суперечливість та неоднозначність її пізнання та розуміння.

Професійна підготовка майбутніх учителів передбачає формування таких *умінь та навичок проблематизації*: бачити багатомірність педагогічної реальності, визначати сукупність суб'єктів освітнього процесу, визначати протиріччя у межах конкретної педагогічної ситуації, формулювати питання різного типу, переводити проблему з буденної мови на наукову та навпаки, використовувати наукову термінологію для опису проблемної ситуації, переводити опис проблемної ситуації з однієї знакової системи в іншу, здійснювати декомпозицію проблем, відмовлятися від стереотипів у сприйнятті проблемної ситуації, формулювати завдання, що виникають внаслідок конкретної проблемної ситуації. У такому контексті проблематизація розглядається і як результат занурення в емпіричну реальність, і як спосіб вироблення власної точки зору на цю реальність. Відповідно проблематизація емпіричної педагогічної дійсності набуває особливої цінності тому, що викликає трансформацію режиму досвіду у режим мислення, оскільки, як відзначає В. Юлов, емпіричний досвід передає естафету мисленню виключно в проблемній ситуації.

Проблематизація як процес вимагає реалізації певних операціональних прийомів, сукупність яких складає сутність технологій проблематизації. Зокрема це такі технології, як перехід в термінологічне поле іншої науки; словникова техніка; метод емпатії «Подивіться на світ чужими очима»; метод «шести капелюхів Едварда де Боно»; створення метафоричного образу проблеми, ресурсний розворот, рефреймінг проблем, переформулювання, «диверсійний аналіз та ін.

Технології проблематизації у межах комплексу психолого-педагогічних дисциплін професійної підготовки майбутніх учителів реалізуються на основі добору

стимульного матеріалу з опорою на: педагогічні задачі та ситуації, представлені у навчально-методичній літературі; педагогічні ситуації як елементи ретроспективного аналізу досвіду шкільного навчання; реальні педагогічні ситуації в межах відеоресурсів Інтернет, зокрема сервісу YouTube; педагогічні ситуації, представлені у кінофільмах різного жанру та часу; ситуації педагогічного характеру, що відображені у творах образотворчого мистецтва, ілюстративний матеріал публіцистичного характеру, ілюстрації абстрактного характеру; статистичний матеріал освітньої сфери, матеріали інфографіки та ін. Особливої уваги заслуговує навчання майбутніх учителів адекватному формулюванню проблеми, оскільки, як відомо, правильне формулювання проблеми – це половина успіху в її вирішенні. Відповідно акцентовано на необхідності оволодіння мистецтвом задавати питання, перевизначати проблему в контексті прийомів формування критичного мислення, таксономії Блума та ін.

Таким чином, формування в майбутніх учителів умінь та навичок проблематизації створює передумови для якісної методологічної підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників, трансформації умінь та навичок дослідження емпіричних проблем в методологічні уміння та навички виявлення та обґрунтування концептуальних проблем як важливого компоненту наукового пізнання.

Список використаних джерел

1. Ардашкин И. Б. «Проблема» и «проблематизация»: соотношение и интерпретация понятий в современной эпистемологии / И. Б. Ардашкин // Известия Томск. политехнич. ун-та. 2004. Т. 307. № 4. С. 147–150. 2. Постанова «Про затвердження національної рамки кваліфікацій» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>. 3. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности: работы разных лет / Мишель Фуко; пер. с франц. М.: Касталь, 1996. 448 с. 4. Юлов В. Ф. Научное мышление: монография / В. Ф. Юлов. Киров, 2007. 250 с.

В. С. Вінівім'єва

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ЗАСІБ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Сьогодні все очевиднішим стає той факт, що традиційна школа, орієнтована на передачу знань, умінь і навичок, не може забезпечити повноцінний розвиток кожної особистості. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, конструктивні дії в оновлених ситуаціях. Тому широкого розповсюдження набувають проблемні, інтерактивні методи, технологія навчання у співробітництві, які сприяли б розвитку соціально-психологічних компетентностей (життєвих навичок) учнів. Характерною рисою всіх цих технологій є навчання на основі особистісно-орієнтованої взаємодії суб'єктів педагогічного процесу. Їх мета – поліпшення соціальної адаптації дітей та підвищення їхньої стійкості в сучасному світі. Використання сучасних методів навчання дозволяє формувати й розвивати креативно мислячу особистість, яка може розв'язати проблеми, що виникають у житті кожної людини.

Однією з інноваційних технологій в освіті є тренінгові технології – система діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання різних видів завдань, типових для людини з високорозвиненою мотивацією.

Тренінг – форма групової роботи, яка забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою і з учителем. Це водночас і цікаве спілкування, і захопливий процес пізнання себе та інших, і ефективна форма опанування знань, розширення досвіду, і спосіб формування вмінь та навичок. На думку Ю. Ємельянова,